

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ระบบทุนนิยมเครือญาติในการเมืองไทย ศึกษาเปรียบเทียบรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร กับรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร สามารถสรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะจากการวิจัย ได้ดังต่อไปนี้

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.1.1 เพื่อศึกษาลักษณะความสัมพันธ์ บทบาทและอิทธิพลของระบบทุนนิยมเครือญาติต่อนโยบายรัฐบาล ที่ส่งผลกระทบต่อระบบการเมือง ระบบเศรษฐกิจ และระบบสังคม ในรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร

1.1.2 เพื่อศึกษาลักษณะความสัมพันธ์ บทบาทและอิทธิพลของระบบทุนนิยมเครือญาติต่อนโยบายรัฐบาล ที่ส่งผลกระทบต่อระบบการเมือง ระบบเศรษฐกิจ และระบบสังคม ในรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร

1.1.3 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบถึงความเหมือนและความแตกต่างของลักษณะความสัมพันธ์ บทบาทและอิทธิพลของระบบทุนนิยมเครือญาติต่อนโยบายรัฐบาล ที่ส่งผลกระทบต่อระบบการเมือง ระบบเศรษฐกิจ และระบบสังคม ในสมัยรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร กับรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

1.2.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (purposive sampling) เพื่อทำการสัมภาษณ์ ซึ่งคุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยคัดเลือกเพื่อทำการสัมภาษณ์ เป็นบุคคลที่มีความรู้เรื่องราวต่าง ๆ ในสมัยรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร และรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ที่ผ่านมาแล้ว (Key-informant Interviewing) โดยสัมภาษณ์ นักการเมือง คือ รองศาสตราจารย์ ดร. ชีรภัทร์ เสรีรังสรรค์ รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ผู้ช่วยศาสตราจารย์

วิชัย โสสุวรรณจินดา อดีตสมาชิกวุฒิสภา นักวิชาการ คือ รองศาสตราจารย์ วิทยากร เชียงกุล
คณบดีวิทยาลัยนวัตกรรมการสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต และนักสื่อสารมวลชน คือ นายประสงค์
เลิศรัตนวิสุทธิ รองบรรณาธิการอำนวยการ หนังสือพิมพ์มติชน

1.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ศึกษาจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและรวมทั้ง
ศึกษาเอกสารทั้งชั้นต้นและชั้นรองเป็นหลัก

1.2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์เริ่มตั้งแต่ เดือนมีนาคมถึง
เดือนพฤษภาคม 2550 ด้วยตนเองและค้นคว้ารวบรวมเอกสาร ระเบียบ บทความ รายงาน
ทางวิชาการ รายงานผลการวิจัย รวมทั้งการสืบค้นข้อมูลจากเครือข่ายอินเทอร์เน็ตด้วย

1.2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้ลักษณะเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive analysis)
เพื่อแสวงหาคำตอบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.3 ผลการวิจัย

1.3.1 ข้อมูลทั่วไปของรัฐบาล

ระบบการปกครองของระบบทุนนิยมเครือญาติ ในสมัยรัฐบาลจอมพล
ถนอม กิตติขจร กับรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร มีความแตกต่างกัน เนื่องจากการปกครอง
ในสมัยรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร เป็นการปกครองในระบอบอำมาตยาธิปไตย
โดยคณะเผด็จการทหาร แต่ในขณะที่รัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร เป็นการปกครองในระบอบ
ประชาธิปไตย

สภาพเศรษฐกิจและสังคมในสมัยรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร กับรัฐบาล
พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตรมีความแตกต่างกัน เนื่องจากในสมัยรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร สังคม
เป็นสังคมชนบท ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ส่วนในสมัยรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ
ชินวัตร สังคมกลายเป็นสังคมเมือง ระบบทุนนิยมแบบโลกาภิวัตน์ ประชาชนหันมาประกอบอาชีพ
ที่ใช้แรงงาน ทูตที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีและทุนจากหุ้นเป็นทุนที่มีความสำคัญ โดยมีตลาดหลักทรัพย์
เป็นแหล่งระดมเงินมาทำการลงทุน

1.3.2 ลักษณะความสัมพันธ์ของระบบทุนนิยมเครือญาติ

ลักษณะความสัมพันธ์ของกลุ่มทุนนิยมเครือญาติในรัฐบาลจอมพลถนอม
กิตติขจร จะเป็นความผูกพันในบรรดากลุ่มทหารที่ทำการปฏิวัติมาด้วยกัน และมีความสัมพันธ์กัน
แบบเครือญาติจริง ระหว่าง พ่อ-พ่อตา-ลูกเขย ความสัมพันธ์โดยตรงกับเอกชนยังปรากฏไม่เด่นชัด
ส่วนใหญ่จะเป็นความสัมพันธ์อยู่ในรัฐวิสาหกิจ โดยถือว่าเป็นทุนนิยมขุนนางมากกว่า แตกต่างจาก

ความสัมพันธ์ของกลุ่มทุนนิยมเครือญาติของรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร จะเป็นการผสมผสานระหว่างกลุ่มทุนผูกขาดขนาดใหญ่ และนักการเมือง “มืออาชีพ” ซึ่งเป็นการร่วมมือของกลุ่มผลประโยชน์ 3 กลุ่ม อันได้แก่ กลุ่มธุรกิจ กลุ่มการเมืองและกลุ่มเทคโนโลยี โดยเฉพาะกลุ่มธุรกิจ ที่ดำเนินธุรกิจจากการได้รับสัมปทานจากรัฐ ซึ่งมีความสัมพันธ์ทั้งเครือญาติจริงตามสายโลหิต และญาติขยายวงศ์ จำนวนของกลุ่มจึงมีมากกว่าในรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร

1.3.3 บทบาทและอิทธิพลของระบบทุนนิยมเครือญาติก่อนนโยบายรัฐบาล

บทบาทและอิทธิพลของระบบทุนนิยมเครือญาติก่อนนโยบาย ในสมัยรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร นั้น กลุ่มทุนนิยมเครือญาติมีบทบาทไม่เด่นชัดนัก ส่วนใหญ่รัฐบาลมีนโยบายที่ปฏิบัติตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจเป็นหลัก ที่ได้กำหนดมาจากนักเทคโนโลยีมากกว่า ซึ่งเบื้องหลังของการปฏิบัติตามนโยบาย มีเพียงผู้นำทางการเมือง พวกพ้อง และนักธุรกิจที่ใกล้ชิดเท่านั้นได้รับผลประโยชน์ ส่วนรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร กลุ่มทุนนิยมเครือญาติเข้ามาเป็นผู้กำหนดนโยบายโดยตรง ซึ่งเป็นนโยบายที่มีผลต่อคะแนนเสียงในการเลือกตั้ง และกำหนดนโยบายเพื่อตอบสนองผลประโยชน์ของกลุ่มธุรกิจที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับรัฐบาล ที่มีจำนวนมากกว่า และแสดงให้เห็นถึงการเอื้อประโยชน์ที่ชัดเจนกว่าสมัยรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร

1.3.4 ผลต่อระบบการเมือง ระบบเศรษฐกิจ และระบบสังคม

ผลต่อระบบการเมือง ในรัฐบาลจอมพลถนอม เป็นยุคของการใช้อำนาจบีบบังคับผู้คน เพื่อผลประโยชน์ของระบบเผด็จการกับผู้นำส่วน ๆ ลักษณะการใช้อำนาจเพื่ออำนาจของตัวเองอย่างโจ่งแจ้ง มีการพยายามผูกขาดและสืบทอดอำนาจของ “กลุ่มถนอม-ณรงค์-ประภาส” ก่อให้เกิดการแตกแยก และเป็นจุดจบของเผด็จการคณะราษฎร ทำให้มีการถ่ายเทอำนาจทางการเมืองจากกลุ่มข้าราชการมาสู่กลุ่มธุรกิจ อันมีสาเหตุมาจากกลุ่มข้าราชการเสื่อมอำนาจลง ในขณะที่กลุ่มธุรกิจเริ่มมีอำนาจทางการเมืองมากขึ้นและได้ทำให้เป็นที่มาของการก่อตัวของ “ระบอบธนารักษ์” ที่เงินเริ่มเข้ามามีบทบาทในการเมืองไทย โดยมีการใช้เงินในแทบทุกขั้นตอนของกระบวนการทางการเมือง นับตั้งแต่กระบวนการขั้นตอนซื้อเสียงจนกระทั่งมีการใช้อำนาจทางการเงินเพื่อให้ได้มาซึ่งตำแหน่งทางการเมืองระดับสูง และหลังจากนั้นใช้ตำแหน่งทางการเมืองเป็นฐานในการทำธุรกิจและหาเงินจากการอนุมัติโครงการ ส่วนในรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ระบบทุนนิยมเครือญาติได้ทำให้ระบบพรรคการเมืองไทยเปลี่ยนแปลงไป พรรคไทยรักไทย สร้างนโยบายประชานิยมเพื่อทุนนิยม ที่ขายตรงให้คนชนบทรากหญ้า นำไปสู่รัฐบาลของชนชั้นนายทุนโดยตรง ระบบการเมืองทั้งระบบถูกปิดกั้นฝ่ายค้านและผู้เห็นต่างในทางปฏิบัติ และอยู่ภายใต้การนำแบบองค์เดียวของพรรคใหญ่ที่สุด สิ่งที่มาคือ วงจรอุบาทว์

ที่ถือว่า “ทุน/ เงิน” เป็นทรัพยากรของอำนาจทางการเมืองที่สำคัญ อันแสดงให้เห็นถึงความล้มเหลวของการปฏิรูปการเมือง นอกจากนี้ กลุ่มทุนนิยมเครือญาติได้เปลี่ยนแปลงระบอบประชาธิปไตยที่ใช้เงินและการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์เป็นปัจจัยสำคัญในการได้มาซึ่งอำนาจรัฐ การใช้เงินเพื่อการเลือกตั้ง แล้วก็ยังมีการซื้อและจ่ายเงินประจำให้แก่ ส.ส. ที่เข้ามาอยู่ในกลุ่มหรือพรรค ทำให้เงินเข้ามามีบทบาทและอิทธิพลต่อชัยชนะในการเลือกตั้ง และการช่วงชิงอำนาจรัฐ จึงทำให้การทำกิจกรรมทางการเมือง กลายเป็นการทำธุรกิจการเมือง รัฐบาลสามารถครอบงำอำนาจฝ่ายนิติบัญญัติได้อย่างมั่นคง ในยุคที่กลุ่มทุนเครือญาติเข้าควบคุมการเมืองไทยได้ก่อให้เกิดปัญหาคอรัปชันกันอย่างกว้างขวาง และส่งผลให้รัฐบาลถูกคณะปฏิรูปการปกครองทำการรัฐประหารในลำดับต่อมา

ในด้านของการคอรัปชันรัฐบาลของจอมพลถนอมนั้น ผู้ที่ถูกกล่าวหาว่ามีการทุจริตมีจำนวนน้อยรายกว่า สมัยรัฐบาลของ พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร และวิธีการทุจริตก็แตกต่างกัน คือ ในรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร เป็นเรื่องของการบินหัวคิวจากบการจัดซื้อจัดจ้างในโครงการงบประมาณแผ่นดินเป็นหลัก การทุจริตจึงมีลักษณะกระจุกตัวอยู่ในชั้นชั้นนำของประเทศจำนวนน้อยเท่านั้น ที่เป็นเฉพาะทหารระดับสูงที่เคยร่วมปฏิวัติด้วยกันมา แตกต่างจากการทุจริตในสมัย พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ที่ไม่เพียงแต่เป็นเรื่องการบินหัวคิว โครงการจัดซื้อจัดจ้างของรัฐบาลเท่านั้น ยังมีนวัตกรรมใหม่ ๆ ในการทุจริต เช่น การคอรัปชันเชิงนโยบายและผลประโยชน์ทับซ้อน เป็นต้น และมีกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการทุจริตหลายกลุ่ม ทั้งเครือญาติใกล้ชิดพวกพ้อง เพื่อนร่วมรุ่น กลุ่มนายทุนที่ร่วมก่อตั้งพรรค เป็นจำนวนที่มากกว่าสมัยรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร

ในด้านการล่มสลายของรัฐบาลนั้น วิฤตความชอบธรรมทางการเมืองของจอมพลถนอม กิตติขจร มาจากระบอบการปกครองที่เป็นแบบเผด็จการทหาร การขาดกติกากการปกครองที่ชัดเจน ไม่มีรัฐธรรมนูญ มีการทุจริตคอรัปชันอย่างกว้างขวางของสมาชิกในครอบครัวจอมพลถนอมและจอมพลประภาส จารุเสถียร และความสามารถในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจ ส่วนวิฤตความชอบธรรมของ พ.ต.ท. ทักษิณ มาจากปัญหาการคอรัปชันเป็นหลัก ทั้งการคอรัปชันเชิงนโยบาย การแก้ไขกฎหมายเพื่อให้เอื้อประโยชน์กับธุรกิจกลุ่มชินคอร์ป การผูกขาดการประมูลในโครงการขนาดใหญ่ของทุกกระทรวง ทุกรัฐวิสาหกิจ และการปันหุ้นในตลาดหลักทรัพย์เพื่อสร้างความร่ำรวยเฉพาะพรรคพวกตนเอง และมาจากการขายหุ้นชินคอร์ปให้แก่กองทุนเทมาเสกของรัฐบาลสิงคโปร์ โดยไม่เสียภาษีแม้แต่บาทเดียว

ผลต่อระบบเศรษฐกิจ ในสมัยรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร มีการกำหนดนโยบายที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในการได้รับโอกาสในการส่งเสริมการพัฒนา ฐานอำนาจเศรษฐกิจของผู้นำทางการเมืองในยุคนั้นคือ ธุรกิจด้านการเงิน โดยเฉพาะธนาคารพาณิชย์และประกัน ตลอดจนธุรกิจที่ได้รับการส่งเสริม BOI ก่อให้เกิดทุนนิยมผูกขาดและกลุ่มชนชั้นนำทางอำนาจที่เป็นทหารเท่านั้นได้รับประโยชน์ ส่วนในรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร มีการเอื้อประโยชน์ให้กับกลุ่มพวกพ้อง ทำให้มีการเติบโตอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะกลุ่มทุนโทรคมนาคม กลุ่มทุนสื่อสาร กลุ่มทุนอุตสาหกรรมรถยนต์ กลุ่มทุนการเกษตรรายใหญ่ ซึ่งล้วนสนับสนุนผลประโยชน์ของกลุ่มทุนที่เป็นสมาชิกพรรคไทยรักไทยและเป็นผู้สนับสนุนพรรคไทยรักไทยทั้งสิ้น ที่นำไปสู่การผูกขาดทางการค้าในอนาคต และเกิดการเพิ่มขึ้นของรายได้จำนวนมากเฉพาะกลุ่มทุนที่มีสายสัมพันธ์กับรัฐบาล ซึ่งจำนวนของพวกพ้องที่ได้รับประโยชน์มีจำนวนกลุ่มมากกว่าสมัยรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร

ผลต่อระบบสังคมในรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร ก่อให้เกิดช่องว่างทางสังคม ที่มีลักษณะของการกระจุกตัว และกระจายรายได้อย่างไม่เป็นธรรม ผู้ได้รับประโยชน์คือคนส่วนน้อย ผู้ที่เสียประโยชน์คือคนส่วนใหญ่ของสังคม และมีผลกระทบต่อเนื่องมาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน เป็นสังคมแห่งการเล่นเส้นเล่นสาย จนก่อให้เกิดค่านิยมที่ไม่ดี มีปัญหาชุมชนแออัด แหล่งเสื่อมโทรมในเมือง แหล่งช้อปปิ้งผิดกฎหมาย อาชญากรรม สิ่งเสพติด ฯลฯ ทำให้ส่งผลกระทบต่อถึงปัญหาด้านการดูแลสุขภาพและสาธารณสุขขั้นพื้นฐานของประชาชนไม่ทั่วถึง จึงเป็นระบบที่เปิดโอกาสให้คนในสังคมเอารัดเอาเปรียบ ขาดเมตตาธรรมและความมีน้ำใจ และไม่เกื้อกูลต่อกัน มีความโลภน่าสติปัญญา ขาดจริยธรรม คุณธรรม แม้แต่ผู้นำก็ขาดหลักธรรมาภิบาล ส่วนในรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร เป็นสังคมที่เน้นบริโภคนิยม ด้วยการพึ่งพารัฐประชาชนคนไทยได้มีการแบ่งกลุ่มจัดข้อออกเป็น 2 ฝ่ายที่ชัดเจน คือฝ่ายที่สนับสนุน กับฝ่ายที่ต่อต้าน พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ระดับการคอร์รัปชันของรัฐบาลชุดนี้มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ทำให้ค่านิยมของสังคมไทยที่ยึดถือความถูกต้องและความดีงามในการดำรงชีวิตและการทำงานได้ค่อย ๆ เสื่อมถอยลง ในขณะเดียวกัน ผู้นำทางสังคมหรือนักการเมืองก็มักจะขาดความรู้สึกรับผิดชอบต่อการทำหน้าที่ของตน หรือทำตนให้เป็นตัวอย่างที่ดีของสังคมได้ จะเห็นได้ว่าปัญหาทางสังคมในสมัยรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร มีจำนวนเพิ่มขึ้นและมีความรุนแรงมากกว่าสมัยรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ระบบทุนนิยมเครือญาติในการเมืองไทยทั้งความสัมพันธ์ บทบาทและอิทธิพล และผลต่อระบบการเมือง ระบบเศรษฐกิจ และระบบสังคม ในสมัยรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร มีจำนวนที่มากกว่าและมีการแสดงออกให้เห็นเด่นชัดกว่าสมัยรัฐบาล

จอมพลถนอม กิตติขจร ซึ่งระบบทุนนิยมเป็นระบบเศรษฐกิจที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ สำหรับประเทศที่ต้องการพัฒนา แต่ความเจริญทางเศรษฐกิจจะต้องอยู่ในเงื่อนไขของการดำรงอยู่ร่วมกันอย่างเสรี และมีส่วนร่วมของสังคม จำเป็นต้องมีพลังด้านหรือการตรวจสอบรัฐบาล แต่เนื่องจากการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแบบไทย ที่ผู้นำเป็นผู้ใช้อำนาจเบ็ดเสร็จด้วยอำนาจพิเศษ โดยอ้างว่าเป็นนโยบายที่เหมาะสม จึงทำให้บ้านทอนและปิดกั้นช่องทางสาธารณะชน ที่แม้จะตกอยู่ในสถานะต่อผู้ค้ำประกันและปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต เพื่อความอยู่รอดในท่ามกลางกระแสธารนิยมของระบบทุนนิยม เครือญาติที่เอื้อประโยชน์แก่กลุ่มเครือญาติพวกพ้อง แต่ประชาชนไม่สามารถแสดงออกหรือเสนอปัญหา แม้แต่การปกป้องผลประโยชน์และสิทธิประโยชน์ในสังคมที่ประชาชนควรพึงมีพึงได้ในที่สุดเมื่อประชาชนขาดที่พึ่งที่จะต่อสู้ในระบบ จึงจำเป็นต้องชุมนุมประท้วง เพื่อเรียกร้องสิทธิขั้นพื้นฐาน จึงก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในท้ายที่สุด

2. อภิปรายผล

2.1 ลักษณะความสัมพันธ์ของระบบทุนนิยมเครือญาติ

จากการที่พบว่า ระบบทุนนิยมเครือญาติในสมัยรัฐบาลจอมพลถนอม กับรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ มีความแตกต่างกัน โดยในรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร มีความเป็นระบบทุนนิยมเครือญาติมากกว่า ซึ่งความเป็นระบบเครือญาติโดยธรรมชาติ บุคคลในเครือญาติมักจะมี ความสัมพันธ์กันในการรู้สึกเป็นญาติพี่น้องกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความเป็นระบบเครือญาติจึงช่วยให้เกิดความผูกพัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกันในระบบเครือญาติ ซึ่งถือว่ามีความสำคัญมากกว่าบุคคลที่มีได้มีความสัมพันธ์กันฉันท์เครือญาติ (ณรงค์ พ่วงพิศ 2547: 92) อันจะมีการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์กันระหว่างกลุ่มเครือญาติ ได้แก่ การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ การรวมกลุ่มทางสังคมและการรวมกลุ่มทางการเมือง (ศิริพร จิตะฐาน 2544: 246-247) ที่ก่อให้เกิดระบบอุปถัมภ์ เป็นความสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยนระหว่างคนในสังคมที่มีฐานะบทบาทต่างกัน ซึ่งเป็นความผูกพันของมิตรภาพแบบประโยชน์ใช้สอย โดยคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจ สังคมสูงกว่า (ผู้อุปถัมภ์) จะใช้อิทธิพลและสิ่งที่ตนมีอยู่คุ้มครอง ให้ผลประโยชน์ อย่างใดอย่างหนึ่งหรือทั้งสองอย่างแก่ผู้ที่มีฐานะต่ำกว่า (ผู้ถูกอุปถัมภ์) ซึ่งก็ต้องตอบแทนด้วยการให้ความจงรักภักดีแบบช่วยเหลือตอบแทน ซึ่งทั้งนี้รวมทั้งการอุทิศตนรับใช้แก่ผู้อุปถัมภ์ด้วย (Jame C. Scott อ้างถึงใน ธีรยุทธ บุญมี 2544: 199)

จากลักษณะและความสัมพันธ์ของกลุ่มทุนในสมัยรัฐบาลจอมพลถนอม นั้น มีเฉพาะบรรดากลุ่มนายทหาร และสัมพันธ์กับแบบเครือญาติจริง ซึ่งมีเพียงกลุ่มเครือญาติ ในวงราชการเท่านั้น นักธุรกิจยังไม่มีบทบาทสำคัญ เรียกว่าเป็นระบบทุนนิยมขุนนางมากกว่า ที่ผู้นำทางการเมืองใช้อำนาจทางการเมืองส่วนใหญ่ เพื่อควบคุมการจับจ่ายส่วนเกินทางเศรษฐกิจ และการใช้จ่ายส่วนเกินทางเศรษฐกิจนั้น มิใช่เพื่อจุดมุ่งหมายทางเศรษฐกิจ แต่เพื่อจุดมุ่งหมายทางการเมือง หวังรักษาอำนาจทางการเมืองของผู้นำเหล่านั้น (Suchiro Akira 1989 อ้างถึงใน รัตพงษ์ สอนสุภาพ 2546: 3) ในช่วงนี้ระบบข้าราชการไทยยังเป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่มีอิทธิพลครอบงำ การเมือง ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งที่รวมตัวกันค่อนข้างเหนียวแน่น คือ กลุ่มพ่อค่านักธุรกิจ ทั้งสองกลุ่มนี้ ร่วมมือกันแสวงหาผลประโยชน์ที่มีอิทธิพลครอบงำการเมืองมาตลอด ส่วนพ่อค่านักธุรกิจใช้เงิน ที่มีอยู่ตั้งอำนาจนั้นมาคุ้มครองตนเอง จึงกล่าวได้ว่า เป็นความสัมพันธ์ในลักษณะแลกเปลี่ยน ผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน การจรรโลงด้วยระบบการปกครองแบบเผด็จการ จึงต้องอาศัยสายใย ความสัมพันธ์กับข้าราชการที่มีตำแหน่งและอำนาจทางการเมือง (ตระกูล มิชัย 2528) ซึ่งสอดคล้อง กับงานวิจัยของ รัตพงษ์ สอนสุภาพ (2540) ที่ทำการวิจัยเรื่อง “ทุนขุนนางไทย (พ.ศ. 2500-2516)” พบว่า มีผู้นำทางการเมืองทหารและข้าราชการระดับสูงใช้อิทธิพลและตำแหน่งหน้าที่การงานของตน รวมทั้งยังใช้กลไกของรัฐ ไปเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจอย่างกว้างขวาง

ในรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร เป็นยุคที่ทุนนิยมไทยพัฒนาภายใต้พันธมิตร 3 กลุ่ม คือ ทหาร ทุนต่างชาติ และทุนท้องถิ่น ในทางการเมืองยุคนี้ปกครองอย่างเผด็จการ อำนาจนิยมเมื่อใช้กับการพัฒนาทุนนิยม ลักษณะของการพัฒนาจะเป็นลักษณะไม่อิสระ ทุนจะพึ่งพิงกับรัฐ เป็นทุนนิยมแบบบังคับหรือที่เรียกว่า แบบสังการ การพัฒนาในยุคนี้ไม่ใช่ กระบวนการของประชาชน แต่เป็นการพัฒนาที่ถูกกำหนดจากรัฐ รัฐเป็นผู้จัดการให้เป็นไปตาม แนวทางที่รัฐวางแผน แนวคิดของการวางแผนพัฒนาฯ คือการเปิดประเทศเพื่อรองรับการเข้ามา ลงทุนของต่างประเทศ หันไปใช้ระบบทุนนิยมที่เปิดให้แก่การลงทุนจากต่างประเทศ ลดบทบาท ของรัฐในการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ส่งเสริมบทบาทของเอกชนให้ลงทุนมากขึ้น (พรณี บัวเล็ก 2543: 33-34) จึงเป็นช่วงของการเริ่มส่งเสริมระบบทุนนิยม เพื่อรองรับการพัฒนาอุตสาหกรรม แขนงต่าง ๆ ถือได้ว่าช่วงนี้เป็นการร่วมมือกันหาผลประโยชน์ระหว่างกลุ่มทุนนิยมขุนนางกับ ทุนนิยมต่างชาติหรือจักรวรรดินิยม (ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ 2524) กลุ่มทุนจึงมีความจำเป็น ต้องสร้างเส้นสายในระบบราชการและการเมืองในความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ ทั้งนี้เพื่อให้ การเอื้อประโยชน์จากภาครัฐเป็นไปได้โดยง่าย ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มธุรกิจและกลุ่มการเมือง จึงเป็นความสัมพันธ์แนวตั้ง ที่กลุ่มการเมืองเป็นผู้นำ โดยมีการเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มภายใต้ระบบ

อุปถัมภ์ เนื่องจากกลุ่มธุรกิจไม่เข้าสู่การเมืองโดยตรง แต่อาศัยกลุ่มการเมืองหรือผู้นำทางการเมืองเป็นผู้ค้ำประกันธุรกิจ อีกนัยหนึ่งคือ ลักษณะความสัมพันธ์จะปรากฏในรูปของการขอรับความอุปถัมภ์ของกลุ่มธุรกิจจากกลุ่มการเมือง ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มธุรกิจกับกลุ่มการเมืองที่เป็นไปในรูปแบบนี้ ส่วนหนึ่งมาจากตลาดการเมืองในสมัยนั้นเป็นตลาดผูกขาดเบ็ดเสร็จ โดยกลุ่มทหารที่ปกครองประเทศ กลุ่มการเมืองซึ่งอยู่ในอำนาจจึงสามารถสืบทอดกันระหว่างรุ่นได้อย่างชัดเจน (สันติ ตั้งรพีพากร 2546) นอกจากนี้ หน้าที่สำคัญของรัฐบาลจะมุ่งไปในลักษณะของการเป็นผู้กำกับดูแล โดยอาศัยอำนาจทางกฎหมายที่ตนเองมีอยู่ ทำให้ประชาชนในสังคมยอมรับกันว่า กลุ่มการเมืองย่อมมีอำนาจมากกว่า และอยู่ในตำแหน่งที่เหนือกว่ากลุ่มธุรกิจโดยชอบธรรม ความสัมพันธ์ในเชิงอำนาจระหว่างกลุ่มธุรกิจกับกลุ่มการเมืองในสมัยนั้นจึงเป็นลักษณะความสัมพันธ์แบบอำนาจลดหลั่น (Hierarchical Relationship) ที่มีกลุ่มการเมืองเป็นผู้คุ้มครองธุรกิจ

ส่วนในสมัยรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ไม่เพียงแต่จะมีบรรดาเครือญาติที่เป็นสายโลหิตแล้ว ยังมีกลุ่มธุรกิจที่เข้ามามีบทบาททางการเมืองอีกเป็นจำนวนมาก ซึ่งปัจจัยที่ทำให้กลุ่มธุรกิจเข้ามามีอำนาจทางการเมือง เพราะกลุ่มธุรกิจเหล่านี้ได้ผลักดันกลุ่มตนให้แปรสภาพเป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่แท้จริงในการต่อรองกับกลุ่มอำนาจทางการเมืองเก่า โดย พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ได้เปิดโอกาสให้กลุ่มต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น และอาศัยความได้เปรียบทางเศรษฐกิจเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้บทบาทของกลุ่มโดดเด่นและมีพลังเข้มแข็งมากกว่ากลุ่มอื่น ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของระบบทุนนิยมเครือญาติ คือเป็นเศรษฐกิจทุนนิยม ที่ความสำเร็จของธุรกิจขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างนักธุรกิจและสถาบันรัฐ ตามแนวคิดของตลาดเสรี โดยอยู่ในรูปแบบของการแจกจ่ายของให้ถูกต้องตามกฎหมาย โดยรัฐบาลเป็นผู้อนุญาตเช่น การอนุญาตสัมปทาน การให้สิทธิลดหย่อนภาษี ทุนนิยมเครือญาติจะเกิดขึ้นเมื่อ การเมืองเข้าไปเกี่ยวข้องกับธุรกิจ และความสัมพันธ์อันแนบแน่นของนักธุรกิจกับการเมือง โดยอาศัยมิตรภาพของตัวเองและครอบครัวเพื่อให้ได้มาซึ่งการครอบครองเศรษฐกิจและการเมือง ([http://en.wikipedia.org/wiki/Crony capitalism](http://en.wikipedia.org/wiki/Crony_capitalism)) ซึ่งกลุ่มธุรกิจจะมีโอกาสเติบโตได้ ต้องสร้างสายสัมพันธ์กับการเมือง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของตระกูล มีชัย (2525) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างธุรกิจเอกชนและข้าราชการกับการเมืองไทย” พบว่า ข้าราชการให้การยอมรับบทบาทของนักธุรกิจในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจมากขึ้นมีการร่วมมือกันระหว่างภาครัฐบาลและภาคเอกชน ในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ

การที่กลุ่มธุรกิจต้องการฐานอำนาจทางการเมืองที่แท้จริง มิใช่เป็นเพียงผู้รับการอุปถัมภ์อย่างในอดีต กลุ่มธุรกิจจึงเข้ากุมอำนาจทางการเมืองเอง เพื่อสามารถทำธุรกิจได้อย่างอิสระ โดยไม่ถูกรบงการจากอำนาจทางการเมือง นอกจากนั้นการเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ ยังส่งผลให้

ระบบราชการเกิดปัญหา จึงต้องอาศัยความร่วมมือจากกลุ่มภายนอกให้เข้ามาช่วยจัดการ ซึ่งกลุ่มที่มีบทบาทที่สุดในสังคมก็คือกลุ่มธุรกิจนั่นเอง การกำเนิดของกลุ่มทุนใหม่ (new capitalists) ที่เติบโตอย่างรวดเร็ว จากการพัฒนาอุตสาหกรรมหนักและปิโตรเคมี การเปิดเสรีในภาคการเงิน และการเฟื่องฟูของตลาดหลักทรัพย์และธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ กลุ่มทุนใหม่เหล่านี้ได้จดทะเบียนบริษัทหลักของตนในตลาดหลักทรัพย์ และขายหุ้นให้แก่สาธารณชนทั่วไปแล้วตั้งแต่เนิ่น ๆ กลุ่มเหล่านี้ได้ช่วยให้เกิดการพัฒนาคาตลาดทุนของไทย ในขณะที่เดียวกันกลุ่มธุรกิจเหล่านี้เองก็เป็นหัวหอกสำคัญ ที่เร่งให้เกิดการพัฒนาทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมของประเทศ อิทธิพลบทบาทของกลุ่มทุนธุรกิจเหล่านี้ต่อสังคมเศรษฐกิจไทยจึงมีอยู่สูงมาก โดยที่บทบาทความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มธุรกิจกับกลุ่มการเมืองอยู่ในฐานะของการเป็นหุ้นส่วนระหว่างกัน (Participant Function) เพราะจำเป็นต้องอาศัยข้อดีของแต่ละฝ่ายเป็นปัจจัยของความสำเเร็จ โดยกลุ่มการเมืองจำเป็นต้องอาศัยชื่อเสียงของนักบริหารมืออาชีพในกลุ่มธุรกิจ เพื่อสร้างภาพพจน์ของพรรคการเมือง และอาศัยความสามารถในการบริหารของนักบริหารเหล่านี้ เพื่อสร้างความสำเร็จในการบริหารประเทศ รวมทั้งยังต้องอาศัยทุนทรัพย์ของกลุ่มธุรกิจเพื่อการแข่งขันในตลาดการเมืองด้วย ขณะที่กลุ่มธุรกิจต้องอาศัยกลุ่มการเมืองในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของภาครัฐ และสร้างอำนาจต่อรองในการทำธุรกิจกับกลุ่มการเมือง ทั้งในด้านของสัมปทานและทิศทางของนโยบายเช่นเดียวกัน หลังจากนั้นได้พัฒนาไปสู่การเข้าสู่การเมืองทางตรง เป็นความสัมพันธ์แน่วตั้งที่มีกลุ่มธุรกิจเป็นผู้นำ แล้วจึงอาศัยกลุ่มการเมืองเป็นตัวสนับสนุนความสำเร็จทางการเมืองของกลุ่มธุรกิจ และด้วยความได้เปรียบของกลุ่มธุรกิจที่เพิ่มสูงขึ้นมาก ประกอบกับบทบาทรัฐบาลที่ลดน้อยลงเหลือเพียงการเป็นผู้สนับสนุนเท่านั้น ความสัมพันธ์ในเชิงอำนาจของทั้งสองกลุ่มจึงเป็นการรวมศูนย์อำนาจอยู่ที่กลุ่มธุรกิจ เพราะการมีอำนาจต่อรองที่เหนือกว่าทั้งจากตัวกลุ่มธุรกิจเองและจากกระแสการยอมรับของประชาชน ซึ่งผลของการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัย ของ เคื่อนเด่น นิคมบริรักษ์และสุณีพร ทวรรณกุล (2549) ที่ทำการวิจัยเรื่อง “การผูกขาดทางธุรกิจกับการเมือง” พบว่า การเข้ามาของกลุ่มธุรกิจผูกขาดสามารถเข้าถึงอำนาจทางการเมืองได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งจากการบริจาคเงินให้พรรคการเมืองและการส่งตัวแทนดำรงตำแหน่งเป็นรัฐมนตรีหรือที่ปรึกษารัฐมนตรี รวมทั้งการแต่งตั้งตัวแทนดำรงตำแหน่งในองค์กรกำกับดูแลเพื่อกำหนดกติกาการแข่งขันในตลาด และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชำนาญ รอดเหตุภัยและคณะ (2546) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “อิทธิพลของกลุ่มธุรกิจกับพรรคการเมือง ศึกษาเฉพาะพรรคประชาธิปัตย์และพรรคไทยรักไทย” พบว่า ที่กลุ่มธุรกิจเข้าไปมีความสัมพันธ์กับพรรคการเมืองมักจะเกิดความสัมพันธ์ชอบพอกัน เป็นการส่วนตัวมากกว่าชื่นชมในหลักการของพรรค หากเกิดความขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ภายในพรรค กลุ่มธุรกิจที่ให้เงินทุนมากที่สุดจะได้รับผลประโยชน์ตอบแทนมากที่สุด

2.2 บทบาทและอิทธิพลของระบบทุนนิยมเครือญาติก่อนนโยบายรัฐบาล

จากการที่พบว่า บทบาทและอิทธิพลของระบบทุนนิยมเครือญาติก่อนนโยบายรัฐบาล ในสมัยรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร มีจำนวนน้อยและยังไม่เด่นชัดนัก ส่วนรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร กลุ่มทุนนิยมเครือญาติที่มีจำนวนมากกว่า และแสดงให้เห็นถึงการเอื้อประโยชน์ที่ชัดเจนกว่า ทั้งนี้เป็นเพราะ กลุ่มทุนธุรกิจ เข้ามามีบทบาททางการเมืองเพิ่มมากขึ้น และเข้ามาเป็นผู้กำหนดนโยบายโดยตรง สืบเนื่องจากระบบการเมืองไทย การที่คนกลุ่มใดมีอำนาจและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่ได้เปรียบ คนกลุ่มนั้นย่อมมีโอกาสสูงกว่าที่จะแสวงหาหรือได้มาซึ่ง อิทธิพลและบทบาททางการเมือง (วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ 2547: 88) ประกอบกับโครงสร้าง เศรษฐกิจการเมืองในระบบการเมืองไทยเป็นเรื่องของการแข่งขันกันระหว่างข้าราชการกลุ่มต่าง ๆ ไปพลเพื่อประโยชน์จากการเป็นรัฐบาล โดยฝ่ายที่รวมตัวกันได้ดีและที่มีอำนาจมากที่สุด จึงเป็น กลุ่มที่อยู่ในระดับสูงสุด การเมืองของไทยส่วนใหญ่ จึงตกที่คณะรัฐมนตรี ซึ่งเป็นชนชั้นปกครองที่ กุมอำนาจของข้าราชการและมีการรวมตัวเป็นแกนของชนชั้น ในรูปของคณะรัฐมนตรีที่ข้าราชการ ชื่นผู้ใหญ่อำนาจตำแหน่ง กลุ่มข้าราชการเหล่านี้ส่วนใหญ่มุ่งต่อผลประโยชน์ โดยพยายามแสวงหา เงินและตำแหน่งมากยิ่งขึ้น (David A. Wilson 1962) เพราะรัฐบาลสามารถกำหนดนโยบาย เศรษฐกิจที่อาจส่งผลกระทบต่อภาคเอกชน ทั้งที่มีผลกระทบในทางที่เป็นประโยชน์ต่อองค์กร ธุรกิจเอกชน และทำให้องค์กรธุรกิจเอกชนเสียผลประโยชน์ได้

([http:// www.econ.utcc.ac.th/upload/chp9.doc](http://www.econ.utcc.ac.th/upload/chp9.doc))

ในสมัยรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร ชนชั้นปกครองแม้จะยึดกุมอำนาจรัฐได้ แต่ก็ขาดฐานอำนาจทางเศรษฐกิจ การขาดฐานกำลังทางเศรษฐกิจย่อมทำให้ไม่มีทรัพยากรที่จะ หล่อเลี้ยงและธำรงไว้ซึ่งอำนาจทางการเมืองที่มีอยู่ (รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์ 2546: 223-229) ดังนั้น การสร้างและขยายฐานอำนาจทางเศรษฐกิจจึงเป็นยุทธศาสตร์ที่ชนชั้นปกครองจำต้องเลือกกระทำ อย่างมีอาจหลีกเลี่ยงได้ โดยใช้ การจัดตั้งรัฐวิสาหกิจ เพื่อนำส่วนเกินทางเศรษฐกิจจากการประกอบ กิจการรัฐวิสาหกิจมาใช้ในการอุปถัมภ์ทางการเมือง การยืดยื้อการพาณิชย์เป็นฐานเศรษฐกิจ การใช้ฐานทางการเมืองในการสร้างอำนาจแก่บริษัทบริวาร และการดูดซับทรัพยากรของรัฐ ด้วยการฉ้อราษฎร์บังหลวง โดยในส่วนของมูลเหตุที่กลุ่มธุรกิจเข้ามามีบทบาททางการเมือง เพิ่มมากขึ้น ก็เพื่อปกป้องผลประโยชน์ทางธุรกิจและแสวงหาผลประโยชน์ใหม่ ๆ โดยอาศัยกลไก และอำนาจทางการเมืองเป็นเครื่องมือ การที่กลุ่มธุรกิจต้องสร้างสัมพันธ์กับผู้ที่มีอำนาจทางการเมือง ในยุคอำมาตยาธิปไตย ก็เพื่อให้ทหารผู้มีอำนาจเป็นเกราะคุ้มครองธุรกิจของกลุ่มตน มิให้ได้รับ ผลกระทบใด ๆ โดยใช้วิธีการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ที่มอบให้ในรูปของหุ้นลม หรือการให้ทหาร ดำรงตำแหน่งในบริษัท เพราะคนเหล่านี้มีอำนาจซึ่งเป็นชีวิตายและเป็นผู้กำหนดทิศทางการพัฒนา

ประเทศ กลุ่มธุรกิจจึงต้องเข้ามาพึ่งพิงอำนาจเพื่อสร้างความร่ำรวยให้แก่ธุรกิจของตน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของรัตพงษ์ สอนสุภาพ (2540) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ทุนขุนนางไทย (พ.ศ. 2500-2516)” พบว่า วิธีการหาผลประโยชน์ของขุนนางไทย คือการใช้ตำแหน่งหน้าที่การงานฉ้อราษฎร์บังหลวง ใช้กลไกของรัฐเป็นเครื่องมือในการหาผลประโยชน์ ดำเนินธุรกิจโดยปราศจากเงินทุน และแสวงหาผลประโยชน์โดยตำแหน่งหน้าที่ทางราชการ

บทบาทของกลุ่มทุนจึงเป็นผู้อยู่เบื้องหลัง ทำหน้าที่ให้การสนับสนุนเงินทุนแก่พรรคการเมืองต่าง ๆ เมื่อพรรคการเมืองที่ตนสนับสนุนได้รับการเลือกตั้งเข้ามาเป็นรัฐบาล นายทุนกลุ่มนี้จะมีความได้เปรียบในด้านการทำธุรกิจ เพราะสามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารภายใน และมีโอกาสเสนอนโยบายที่เป็นประโยชน์แก่ธุรกิจของตนก่อนคู่แข่ง รวมถึงโอกาสที่จะได้รับตำแหน่งรัฐมนตรีเป็นการต่างตอบแทน (Yoshihara Kunio 1998 อ้างถึงใน รัตพงษ์ สอนสุภาพ 2546)

ซึ่งต่อมาภาคธุรกิจมีบทบาทต่อเศรษฐกิจของประเทศเพิ่มสูงขึ้น เกิดการเปลี่ยนแปลงในภาคธุรกิจเอกชนอย่างมาก มีลักษณะของการผูกขาดทางเศรษฐกิจโดยกลุ่มนักธุรกิจไม่กี่ตระกูล การเจริญเติบโตของธุรกิจเอกชนควบคู่ไปกับการขยายตัวของเศรษฐกิจไทย ยิ่งเศรษฐกิจขยายตัวมากเพียงใดบทบาทของกลุ่มธุรกิจเอกชนก็เพิ่มขึ้นเป็นเงาตามตัว อันเป็นผลจากนโยบายเศรษฐกิจแบบเสรีที่รัฐให้ออกชนดำเนินงานทางเศรษฐกิจเอง สถานภาพและบทบาทของภาคเอกชนได้รับการยอมรับมากขึ้นจากภาครัฐบาลหรือข้าราชการ มีการปรึกษาหารือร่วมกันแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจระหว่างข้าราชการและนักธุรกิจมากขึ้น เกิดการรวมกลุ่มของภาคธุรกิจเอกชนในธุรกิจประเภทต่าง ๆ แม้จะไม่เข้มแข็งเท่าที่ควรและมีการขัดแย้งกันเองเนื่องจากการขัดผลประโยชน์ด้านธุรกิจ แต่ก็พร้อมที่จะรวมตัวกันได้ ถ้าเกิดมีผลประโยชน์ร่วมกัน บทบาททางด้านสังคมและเศรษฐกิจของกลุ่มธุรกิจเอกชนที่เพิ่มขึ้นนี้ ย่อมจะหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะเกี่ยวพันไปถึงบทบาททางการเมืองของกลุ่มธุรกิจ ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ (2547) ได้วิเคราะห์เปรียบเทียบผลตอบแทนในตลาดหลักทรัพย์ ของบริษัทจดทะเบียนที่มีสายสัมพันธ์ทางการเมืองมีผลตอบแทนสูงกว่าบริษัทอื่น ถึงร้อยละ 141 จุด ทางด้านส่วนแบ่งทางการตลาดของบริษัทในกลุ่ม “ชนกิจการเมือง” สามารถเพิ่มส่วนแบ่งตลาดได้สูงกว่าบริษัทในกลุ่ม “เจ้าส่วนออกรัฐบาล” ถึงร้อยละ 11.7 จุด ผลตอบแทนจากการถือหุ้น สูงกว่าบริษัทในกลุ่มเจ้าส่วนออกรัฐบาล ถึงร้อยละ 57.3 และ ร้อยละ 208.1 จุด สัดส่วนมูลค่าการตลาดต่อมูลค่าทางบัญชี สามารถเพิ่มสัดส่วนมูลค่าตลาดต่อมูลค่าทางบัญชีจาก 0.918 เป็น 3.141

การที่นักธุรกิจได้เข้าสู่การเมืองไทยในยุค พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร มาก เพราะรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 เปิดโอกาสมากขึ้น การเมืองเปิดกว้างขึ้นทำให้นักธุรกิจเข้ามามีบทบาท

เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง และครองตำแหน่งอำนาจโดยการให้เงินสนับสนุนพรรคการเมืองใหญ่ ๆ ทุกพรรค ทำให้มีสายใยและสามารถตั้งชื่อเรียกร่องทางการเมืองได้ ในขณะเดียวกันก็ยังรักษาความสัมพันธ์กับข้าราชการชั้นสูงไว้ เท่ากับให้ความสัมพันธ์กับทุกฝ่าย อีกวิธีการหนึ่งคือการสนับสนุนเงินพรรคการเมือง และดำรงตำแหน่งผู้บริหารพรรค จากนั้นก็ลงสมัครรับเลือกตั้ง ใช้เงินซื้อเสียงจนชนะ และเมื่อมีโอกาสจัดตั้งรัฐบาลหรือร่วมรัฐบาลก็ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี และใช้อำนาจทำธุรกิจ หรือเอื้ออำนวยให้พรรคพวกทำธุรกิจหรือได้ค่าตอบแทนได้ไต่จากโครงการสาธารณะใหม่ ๆ นักธุรกิจจะใช้อิทธิพลของกลุ่มเข้ามาแสวงผลประโยชน์ของกลุ่มตน อีกทั้งการเข้าสู่การเมืองของนักธุรกิจ จะมุ่งหวังเพื่อการขยายฐานเศรษฐกิจของตนเองหรือปกป้องธุรกิจของตนเอง ตลอดจนใช้อิทธิพลของกลุ่มเพื่อกำหนดนโยบายพรรคหรือเพื่อสนองตอบนโยบายรัฐบาลเมื่อมีโอกาสในการบริหาร รูปแบบการใช้อิทธิพลของกลุ่มธุรกิจในการสนองตอบผลประโยชน์ให้กับกลุ่มของตนมากที่สุดนั้น ก็ด้วยการเข้าหาผู้มีอำนาจรับผิดชอบในเรื่องนั้น ๆ อีกทั้งในกลุ่มเพื่อน ๆ ญาติของตนเอง รวมทั้งการใช้สื่อมวลชนในการสร้างความชอบธรรมให้เกิดการยอมรับจากประชาชน วิธีการดังกล่าวจำเป็นอย่างยิ่งที่จะได้การสนับสนุนเงินทุน ทรัพย์สินและอื่น ๆ แก่นักการเมือง พรรคการเมือง ตลอดจนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา หรือผู้มีอำนาจใกล้ชิดกับบุคคลและองค์กรเหล่านี้ด้วย ทั้งนี้เพื่อความสะดวกของผลประโยชน์ของกลุ่มตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของตระกูล มีชัย (2525) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างธุรกิจเอกชนและข้าราชการกับการเมืองไทย” พบว่า การเข้ามามีบทบาททางการเมืองของกลุ่มธุรกิจมีสองลักษณะ คือการลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทางตรงและการสนับสนุนพรรคการเมืองด้านเงินทุน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชำนาญ รอดเหตุภัยและคณะ (2546) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “อิทธิพลของกลุ่มธุรกิจกับพรรคการเมือง ศึกษาเฉพาะพรรคประชาธิปัตย์และพรรคไทยรักไทย” พบว่า ยังมีกลุ่มธุรกิจชั้นนำ ได้เข้ามามีบทบาทโดยผ่านวิธีการต่าง ๆ ทั้งทางตรง คือ การเป็นสมาชิกพรรค การเป็นผู้บริหารพรรค หรือการลงสมัครรับเลือกตั้ง เพื่อเข้าสู่ระบบรัฐสภาและออกกฎหมายที่เอื้อต่อประโยชน์ของกลุ่มตน และมีบทบาททางอ้อมคือการให้เงินทุนสนับสนุนพรรคการเมือง โดยเฉพาะค่าใช้จ่ายในการหาเสียงเลือกตั้ง และอาศัยเหตุนี้เป็แรงผลักดันให้พรรคออกนโยบายที่มีแนวปกป้องผลประโยชน์ของตน โดยมีพื้นฐานบนแนวคิดเศรษฐกิจเสรีนิยมที่เน้นการผูกขาดทางธุรกิจ ซึ่งส่งผลให้นักธุรกิจมีโอกาสในการทำการค้าแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจได้ต่อไปอย่างมั่นคง

เมื่อระบบทุนนิยมเสรีอณาติสามารถยึดกลไกอำนาจรัฐ จึงใช้กลไกเหล่านั้นรักษาผลประโยชน์ แสวงหาโอกาส ตลอดจนสร้างกลไกรับรองให้มีความชอบธรรมโดยใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือเข้าไปยึดกุมผูกขาด โครงสร้างทางเศรษฐกิจที่ได้เปรียบเพื่อผลประโยชน์ของพวกเขา

ซึ่งการทำสัญญาทางธุรกิจหรือการแต่งตั้งบุคคล ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ทางเครือญาติและพรรคพวก ด้วยการกำหนดหรือเปลี่ยนแปลงกฎเกณฑ์ของรัฐว่าด้วยการคุ้มครองหรือกำกับดูแลธุรกิจ จัดสรรทรัพยากรของรัฐให้แก่ธุรกิจที่มีส่วนได้เสีย ใช้ตำแหน่งหน้าที่ในการบริหารหรือปกครองในการแสวงหาหรือรักษาผลประโยชน์ทางธุรกิจส่วนตัว ที่สำคัญ อีกประการหนึ่งคือ การใช้อำนาจของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในการตรากฎหมายเพื่อประโยชน์ตนเองหรือพรรคพวก (อัมมาร สยามวาลา 2546: 508) ทำให้นายทุนมีบทบาทนำในทางการเมือง คือ นายทุนที่ประสบความสำเร็จจากการดำเนินธุรกิจแล้วผันตัวเองมาเป็นการเมือง โดยจัดตั้งพรรคการเมืองและรวมกลุ่มนักธุรกิจจากภาคธุรกิจต่าง ๆ เพื่อเสนอทางเลือกใหม่ในการแก้ปัญหาของประเทศและต้องการที่จะแปรนโยบายที่ตนเชื่อว่า ทำได้หรือนโยบายเพื่อการหาเสียงไปสู่การปฏิบัติในรูปแบบนโยบายรัฐบาล เจื่อนใจที่สองนี้จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อเป็นการเมืองที่มีการเลือกตั้งหรือการเมืองแบบประชาธิปไตย ดังนั้นความต้องการที่จะเข้าสู่อำนาจรัฐของกลุ่มนายทุนไม่เพียงต้องการเป็นผู้ตัดสินใจเชิงนโยบายเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการกำหนดนโยบายสาธารณะที่มีผลต่อเศรษฐกิจการเมือง และสังคมด้วย ในรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร จึงมีจำนวนและบทบาทที่มากกว่ารัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร

2.3 ผลต่อระบบการเมือง ระบบเศรษฐกิจ และระบบสังคม

จากการที่พบว่า ทั้งสองรัฐบาลมีผลต่อระบบเศรษฐกิจที่ก่อให้เกิดการผูกขาดระบบสังคมที่นำไปสู่การบริโภคนิยมและการพึ่งพารัฐ ที่นำไปสู่ปัญหาคอร์รัปชัน และทำให้ระบบการเมืองต้องมีการเปลี่ยนแปลงไป โดยในรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร มีจำนวนและความรุนแรงมากกว่าสมัยรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร ทั้งนี้เป็นเพราะ ระบบทุนนิยมเป็นระบบเศรษฐกิจที่ให้เอกชนมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินได้อย่างกว้างขวาง และดำเนินธุรกิจได้อย่างเสรี ผู้มีทุนมาก ก็จะทำการลงทุนได้มาก และได้รับผลตอบแทนสูง ทำให้เกิดปัญหาในการกระจายรายได้ไม่เท่าเทียมกัน กลุ่มที่มีการลงทุนก็จะมีรายได้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ คือคนรวยก็จะยิ่งรวยมากขึ้น ส่วนคนจนก็ยังคงจนต่อไป เพราะรายได้ที่เป็นตัวเงิน มีมูลค่าในการแลกเปลี่ยนน้อยลง จึงเกิดความเหลื่อมล้ำทางรายได้ของบุคคล คนร่ำรวยหรือนายทุนจะเป็นส่วนน้อย ประชาชนส่วนใหญ่จะยากจน เกิดการกระจุกตัวของรายได้ เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพทางการเมืองต่อไป (ทับทิม วงศ์ประยูร 2536) นอกจากนี้ นายทุนหรือผู้ผลิตสินค้า มีโอกาสที่จะรวมตัวกันผูกขาดการผลิตสินค้าและบริการได้ง่าย เพราะรัฐไม่ได้เข้าไปแทรกแซงกิจการการผลิต

ในสมัยรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร กลุ่มผู้มีอำนาจทางการเมืองใช้อำนาจรัฐหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เพื่อกลุ่มของตน โดยให้นายทหารและนักการเมืองในกลุ่มของตนเป็นประธานกรรมการหรือกรรมการ ซึ่งธุรกิจที่ตั้งขึ้นนี้ มักเป็นธุรกิจขนาดใหญ่มีการผูกขาดทางเศรษฐกิจสูง และได้รับการปกป้องคุ้มครองเป็นอย่างดี (David Insor 1965) โดยมูลค่าของธุรกิจยังมีจำนวนน้อยอยู่ เนื่องจากระบบเศรษฐกิจยังไม่เติบโตเหมือนกับรัฐบาล พ.ศ.ท. ทักษิณ ชินวัตร

การที่รัฐบาลมีบทบาททางเศรษฐกิจทั้งในรูปของภาวะผู้นำ การจำกัด การควบคุม ตลอดจนการส่งเสริมกิจกรรมทางเศรษฐกิจหลายด้าน ตามความเหมาะสมและระบบการเมืองที่ถูกครอบงำโดยอำนาจของระบบราชการที่เรียกว่า “Bureaucratic Polity” ซึ่งหมายถึง ระบบราชการไม่เปิดโอกาสให้ศูนย์อำนาจนอกระบบที่เป็นอิสระสามารถเติบโตได้ โดยเฉพาะกลุ่มผลประโยชน์และพรรคการเมืองซึ่งอยู่ภายใต้กลไกของรัฐ ดังนั้น ผู้ประกอบการธุรกิจจึงต้องพยายามหาช่องทางอิงอำนาจราชการการเมืองและการบริหาร ความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองกับเศรษฐกิจจึงเป็นความสัมพันธ์ในเชิงการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจการเมืองมากกว่าการถ่ายเทอำนาจจากเศรษฐกิจไปสู่การเมือง ด้วยเหตุนี้ นักธุรกิจจึงเป็นเบี้ยล่างที่ต้องพึ่งพิงอำนาจทางการเมือง เพื่อให้การประกอบธุรกิจประสบความสำเร็จ เมื่อกลุ่มธุรกิจเติบโตมีความเป็นเอกภาพและเข้มแข็งจึงสามารถปรับเปลี่ยนตัวเองจากเบี้ยล่างมาเป็นพันธมิตรของอำนาจทางการเมืองจนสามารถแสวงหาผลประโยชน์ร่วมกันตลอดมา (Fred W. Riggs 1966) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยพร กลันทกพันธุ์ (2537) ที่ทำการศึกษาเรื่อง “ความสัมพันธ์นายทุนนักธุรกิจกับการพัฒนาประชาธิปไตย” พบว่า ผลมาจากการเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจ เมื่ออุตสาหกรรมในสังคมเปลี่ยนแปลงไปฝ่ายชนชั้นนำเดิมซึ่งเป็นกลุ่มข้าราชการจึงจำเป็นต้องประนีประนอมประสานประโยชน์กับชนชั้นหลักกลุ่มใหม่ คือกลุ่มนายทุน-นักธุรกิจ โครงสร้างทางการเมืองที่พวกเขามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจเท่านั้นที่จะสามารถประกันผลประโยชน์และสิทธิเสรีภาพของพวกเขาได้

การเติบโตต่อเนื่องของระบบทุนนิยมจนมาถึงในสมัยรัฐบาล พ.ศ.ท. ทักษิณ ชินวัตร ช่วงเวลาดังกล่าวเปิดโอกาสให้กลุ่มทุนแสดงตนทางการเมืองและสร้างความสัมพันธ์แนบแน่นกับรัฐบาล หรือฝ่ายการเมืองชัดเจนขึ้น เพื่อต้องการได้สัมปทานต่าง ๆ ฝ่ายการเมืองก็เช่นกัน ใช้โอกาสดังกล่าวร่วมทุนกับนักธุรกิจ หรือจัดตั้งบริษัทเพื่อรองรับสัมปทาน ทำให้ธุรกิจคอร์รัปชันเกิดขึ้นมากมายหลายรูปแบบ (สุริยะใส กตะศิลา 2546: 198-200) ประกอบกับกระแสโลกาภิวัตน์ และระบบทุนนิยมที่เน้นการแข่งขันแบบเปิดกว้างเสรี รวมถึงค่านิยมของสังคมไทยที่ระบบอุปถัมภ์กำลังจะค่อย ๆ เหนือถอย และประชาชนให้ความสำคัญและการยอมรับในลักษณะดังกล่าวนี้ จึงเป็นเรื่องยากที่จะทำให้กลุ่มผลประโยชน์อื่น ๆ ที่จะเข้ามามีบทบาททางการเมืองได้มากกว่ากลุ่มนักธุรกิจ นอกจากนี้รัฐบาล พ.ศ.ท. ทักษิณ ชินวัตร ได้เพิ่มระดับการแทรกแซง

กิจกรรมทางเศรษฐกิจมากกว่าเดิม โดยเน้นเป้าหมายการกระตุ้นเศรษฐกิจ แต่ในเวลาเดียวกัน มาตรการเหล่านี้ก็เป็นประโยชน์ต่อธุรกิจของครอบครัวนักการเมืองด้วย จึงทำให้มีการเปลี่ยนทิศทางการดำเนินงาน จากเดิมที่รัฐเป็นผู้วางกติกาและจัดสรร “ค่าเช่า” ให้แก่นักธุรกิจที่มั่งคั่งของอำนาจผูกขาดและอภิสิทธิ์ต่าง ๆ มาเป็นการกำหนดนโยบายที่เพิ่มค่าเช่าทางเศรษฐกิจให้แก่ธุรกิจของครอบครัวนักการเมืองร่วมรัฐบาลโดยตรง (นิพนธ์ พัวพงศกร 2547: 129-130)

นักธุรกิจ ข้าราชการ และนักการเมืองที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน ด้วยการให้ผลประโยชน์ในรูปของเงิน สิ่งของ ที่ดิน แก่บรรดาข้าราชการเหล่านี้ เพื่อแลกเปลี่ยนกับการปกป้องผลประโยชน์ของตน ความสัมพันธ์เช่นนี้เท่ากับตอบสนองความต้องการทั้งสองฝ่าย ก็คือการ “คอร์รัปชัน” หรือการทุจริตประทุติมิชอบในวงราชการ และเพื่อเป็นการตอบแทน นักธุรกิจจะได้รับการปกป้องคุ้มครองในการทำธุรกิจของตน ให้ได้รับความสะดวกในการทำธุรกิจ และอาจหมายถึงการหลีกเลี่ยงภาษี การไม่ต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ต่าง ๆ อันเป็นผลให้ได้เปรียบธุรกิจของคนอื่น มีลักษณะผูกขาด และในท้ายที่สุด กลุ่มนักการเมืองยังมีทั้งมาจากข้าราชการ และกลุ่มนักธุรกิจก็มี จำเป็นต้องรักษาและขยายอำนาจทางการเมืองด้วยวิธีการที่ประชาชนคนไทยคุ้นเคยก็คือ การซื้อ ขายเสียงเลือกตั้ง อันเป็นที่มาของ ระบอบชนาธิปไตย (วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ 2547: 88) ที่เงินเป็นปัจจัยสำคัญในการได้มาซึ่งอำนาจทางการเมือง ด้วยการพัฒนาดังกล่าว จึงทำให้ปัญหาต่าง ๆ มีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชำนาญ รอดเหตุภัยและคณะ (2546) ที่ทำการวิจัยเรื่อง “อิทธิพลของกลุ่มธุรกิจกับพรรคการเมือง ศึกษาเฉพาะพรรคประชาธิปัตย์และพรรคไทยรักไทย” พบว่า มีผลกระทบทำให้เกิดการทุจริต คอร์รัปชันในระบบมากขึ้น เพราะการกระทำหรือ นโยบายของพรรคที่ออกมาเกี่ยวข้องต้องปกป้องกลุ่มเหล่านี้ และแสวงหาวิธีการตอบแทนผลประโยชน์ให้แก่คนเหล่านี้มากที่สุด นอกจากนี้อาจจะเกิดภาพลักษณ์ในแง่ลบต่อธุรกิจที่เข้ามามีบทบาททางการเมืองด้วย

ในปัจจุบันได้มีการพัฒนาที่ลึกลับซับซ้อนกลายเป็นความสัมพันธ์แบบระบบอุปถัมภ์ระหว่างข้าราชการทหาร ข้าราชการพลเรือน และนักการเมืองกับกลุ่มธุรกิจ ได้แก่ นายทุน พ่อค้า นักธุรกิจ (วิวัฒน์ เอี่ยมไพรวัน 2543: 796) ซึ่งผลจากการที่กลุ่มธุรกิจได้เข้ามามีบทบาทและอิทธิพลทั้งในทางเศรษฐกิจและในทางการเมืองดังกล่าวข้างต้น ได้ส่งผลกระทบทางสังคมเศรษฐกิจเกี่ยวกับการจัดสรรแบ่งปันทรัพยากรและสิ่งที่มีคุณค่าในสังคมที่มีอยู่อย่างจำกัดที่ไม่สามารถแจกจ่ายให้แก่ประชาชนส่วนใหญ่ได้ ในขณะเดียวกันความสัมพันธ์ดังกล่าวข้างต้น ได้ส่งผลกระทบทางการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของไทยในแง่การตัดสินใจทางการเมืองที่สำคัญ ถูกเปลี่ยนทิศทางการรับใช้ผลประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ไปรับใช้ผลประโยชน์ของคนกลุ่มน้อย (เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม 2539: 341)

การที่ธุรกิจขนาดใหญ่จำเป็นต้องพึ่งอิทธิพลทางการเมืองนั้น เพราะส่วนใหญ่เป็นธุรกิจผูกขาด ที่ได้รับสัมปทานจากรัฐ และมีมูลค่าสูง จึงทำให้เกิดการรวบอำนาจทางเศรษฐกิจมากขึ้น โดยมีพ่อค้านายทุน นักธุรกิจ นักการเมือง ข้าราชการและทหาร ร่วมมือเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ หรือสร้างอำนาจผูกขาดให้แก่กลุ่มของตน (เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม 2525 (ก)) กลุ่มทุนไทยจึงเติบโตใหญ่ภายใต้ระบบความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ แสวงหาส่วนเกินทางเศรษฐกิจจากอิทธิทธิทางการเมือง จนระบบทุนนิยมไทย มีลักษณะเป็นระบบทุนนิยมพรรคพวก (Crony Capitalism) การฉ้อราษฎร์ บังหลวงและการประพฤติมิชอบปรากฏอย่างแพร่หลายและฝังรากลึก เหล่านี้ก่อให้เกิดการตั้งพากันแย่งชิงอำนาจการเมือง เพื่อมุ่งปล้นชาติเป็นด้านหลัก ยังผลในการบั่นทอนสังคมไทย จนกลายเป็นสังคมที่อ่อนแอ ปราศจากพลังในการแข่งขันและฟื้นฟาคู่แข่งเศรษฐกิจเสรีนิยม

ซึ่งการที่จะพัฒนาให้ระบอบการเมืองการปกครองเป็นประชาธิปไตย นักวิชาการพบว่า มีเงื่อนไขที่จำเป็นต่อการพัฒนาที่จะให้ระบอบดังกล่าวมีเสถียรภาพอยู่หลายประการ อาทิ เงื่อนไขทางวัฒนธรรม เงื่อนไขทางขั้นตอนการพัฒนา ลักษณะอิทธิพลทางการเมืองและเงื่อนไขความมั่นคงและความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ (ชัยอนันต์ สมุทวณิช 2536: 3) แต่ระบบทุนนิยมเครือญาติในการเมืองไทยไม่ได้ก่อให้เกิดเสถียรภาพเช่นนั้น

สำหรับประเทศที่มีการปกครองแบบประชาธิปไตยและมีระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมหรือระบบเศรษฐกิจแบบผสม สภาพแวดล้อมทางสังคมที่อยู่ในระบบอุปถัมภ์ (Patron - Client) และระบบทุนนิยมพรรคพวก ซึ่งเอื้อผลประโยชน์ธุรกิจระหว่างกันภายในกลุ่ม กลุ่มผลประโยชน์เหล่านี้อาจแสวงหาอำนาจทางการเมืองเพื่อใช้อำนาจรัฐในการสร้างผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และพยายามกดดันให้ผลของการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจตกอยู่กับกลุ่มผลประโยชน์ของพวกเขาเอง แหล่งรายได้ที่สำคัญ คือ การเข้าเกาะกุมและจัดสรรค่าเช่าทางเศรษฐกิจ (Economic Rent) ที่มีรูปแบบของใบอนุญาต (Government license) สัมปทาน (Concession) เงินอุดหนุน (Subsidy) และสิทธิพิเศษต่าง ๆ ที่อำนาจรัฐจะให้สิทธิ ทำให้นักการเมืองและพรรคพวก สามารถแสวงหากำไรในอัตราที่มากกว่าระดับปกติที่เกิดขึ้นในตลาดแข่งขันสมบูรณ์ (ผาสุก พงษ์ไพจิตร อ้างถึงใน ธาณี ชัยวัฒน์ 2549) การผนวกกันระหว่างอำนาจรัฐและธุรกิจสัมปทานในประเทศไทยได้ก่อให้เกิดการเอื้อประโยชน์ทางเศรษฐกิจอย่างมหาศาลแก่กลุ่มธุรกิจสัมปทานดังกล่าว และทำให้เกิดปัญหาธรรมาภิบาลทางการเมือง ในการกำหนดนโยบายสาธารณะของประเทศ ทั้งนโยบายในประเทศและนโยบายกับประเทศเพื่อนบ้าน (สมเกียรติ ตั้งกิจวานิช 2549: 3) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธาณี ชัยวัฒน์ (2546) จากการศึกษาเรื่อง “การแสวงหาค่าเช่าทางเศรษฐกิจในประเทศไทย” พบว่า นักธุรกิจ ที่เติบโตมากับระบบสัมปทานซึ่งต้องอาศัยความสัมพันธ์กับกลุ่มการเมืองเสมือน

ถูกบังคับให้ตัดสินใจเลือกรูปแบบนี้เพื่อคงค่าเช่าอันเกิดจากอำนาจรัฐให้ดำรงอยู่ต่อไป ภายใน
พรรคการเมืองที่จัดตั้งขึ้น กลุ่มธุรกิจร่วมมือกับกลุ่มการเมืองและกลุ่มเทคโนโลยีเครือข่าย
ความได้เปรียบทั้งจากปัจจัยภายนอก ได้แก่ โลกาภิวัตน์ วิกฤตเศรษฐกิจ และรัฐธรรมนูญฉบับใหม่
และปัจจัยภายใน ได้แก่ เงินทุน การตลาดและความเป็นปรชานิยมของนโยบายเศรษฐกิจ

การลงทุนทางการเมืองเพื่อเอื้อผลประโยชน์ทางธุรกิจให้แก่พวกพ้องเป็นวิธีที่ง่าย
และได้ผลตอบแทนสูง นอกจากจะให้ผลประโยชน์ตอบแทนในรูปตัวเงินยังให้อำนาจคุ้มครองยาม
ธุรกิจต้องมีปัญหา แต่เนื่องจากการเข้าสู่การเมืองเพื่อเป็นหนทางแสวงหาผลประโยชน์ทางธุรกิจ
ของพวกเขา มักนำไปสู่การใช้อำนาจกระทำทุจริตประพฤติมิชอบของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง
ที่ต้องห้ามตามบทบัญญัติของกฎหมายรัฐธรรมนูญ นักการเมืองที่มีวัตถุประสงค์จะทำธุรกิจ
การเมืองจึงพยายามเข้าควบคุมองค์กรอิสระต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญที่จะมาตรวจสอบการใช้อำนาจ
ของพวกเขา และเมื่อวุฒิสภามีบทบาทเกี่ยวข้องกับเรื่องนี้อย่างมาก นักธุรกิจและนักการเมืองอื่น ๆ
จึงได้ส่งพวกพ้องเครือข่ายที่ไว้วางใจเข้ามายึดครองวุฒิสภาด้วย องค์กรอิสระที่คาดว่าจะมีบทบาท
ในการตรวจสอบนักการเมืองจึงล้มเหลว และเมื่ออำนาจทุนกระจุกตัวก็เป็นปัจจัยผลักดันให้เกิด
การครอบงำอำนาจรัฐอย่างเบ็ดเสร็จ การคอร์รัปชันจึงเพิ่มทวีคูณ เกิดการแข่งขันที่ไม่เท่าเทียมกัน
ในวงการธุรกิจ และเป็นชนวนแห่งความขัดแย้งรุนแรงขึ้นในสังคมไทย (นพรัตน์ วรรณเทพสกุล
2549) โดยผู้ปกครองที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจสามารถใช้อำนาจเงินควบคุมสื่อมวลชน แทรกแซง
องค์กรอิสระ บงการรัฐสภา ใช้อำนาจทำลายผู้มีความคิดเห็นตรงข้าม ทำลายธุรกิจของคู่แข่ง
ทางการเมือง หรือแม้กระทั่งนักธุรกิจที่มีความเห็นไม่ตรงกับรัฐบาล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย
ของ วิทยากร เชียงกุล (2549) จากการศึกษาเรื่อง “นโยบายของรัฐบาลด้านเศรษฐกิจ: การทับซ้อน
ของผลประโยชน์ทางธุรกิจ” พบว่า มีการดำเนินนโยบายและมาตรการทางเศรษฐกิจของรัฐบาล
ในหลายด้านก่อให้เกิดความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ ระหว่างผลประโยชน์ของสาธารณชน
กับผลประโยชน์ของเจ้าของ/ผู้มีตำแหน่งทางการเมือง เครือญาติหรือพรรคพวกของผู้ดำรงตำแหน่ง
ทางการเมือง

การแสวงหาค่าเช่าได้นำไปสู่การฉ้อราษฎร์บังหลวงหลายรูปแบบทั้งการคอร์รัปชัน
เชิงนโยบายและผลประโยชน์ทับซ้อนที่เพิ่มมากขึ้น จนคนไทยต้องสมานานเบญจคอร์รัปชัน
เป็นปัญหาที่รุนแรงที่สุด ทั้งคุณภาพและปริมาณ (ธีรยุทธ บุญมี 2547 (ข)) ดังนั้นจึงเผชิญกับปัญหา
คอร์รัปชันและการพัฒนาการทางเศรษฐกิจในระดับไม่เป็นที่น่าพอใจ จนก่อให้เกิดความขัดแย้งใน
ท้ายสุด และก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ที่ปรากฏให้เห็นมากกว่าและชัดเจนเพิ่มมากขึ้น

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ในกรณีของทุนนิยมเครือญาติในการเมืองไทยนี้ เห็นได้ชัดว่า เป็นกระบวนการที่รัฐบาลมุ่งแสวงหาผลประโยชน์ให้ตนเอง ครอบครัวยุทธศาสตร์ชาติพวกพ้องและคนใกล้ชิด โดยอาศัยตำแหน่งหน้าที่ กฎหมาย อำนาจที่ได้รับมอบหมาย สถานะในระบบราชการหรืออิทธิพลในทางส่วนตัวเป็นเครื่องมือ การกระทำความผิดจะนำมาซึ่งผลประโยชน์ทางด้านการเงินทอง และสิ่งของตอบแทน ซึ่งขัดกับหลักคุณธรรมและจริยธรรม ที่จะต้องตัดสินใจปัญหาหรือการกำหนดนโยบายด้วยความเป็นธรรม ขัดต่อความรู้สึก ความคาดหวังของประชาชน และส่งผลกระทบต่อระบบการเมือง ระบบเศรษฐกิจ และระบบสังคม จึงควรแก้ไขปรับปรุงในประเด็นต่อไปนี้

3.1.1 ระบบทุนนิยมเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่ไม่ควรทำให้เป็นทุนนิยมเครือญาติ ที่จุดศูนย์รวมอำนาจเด็ดขาดอยู่ที่คน ๆ เดียว ซึ่งหากเป็นเช่นนั้น ก็จะเป็นการครอบงำและผูกขาดได้ ซึ่งการใช้อำนาจที่ผิด ๆ ในที่สุด เมื่อถึงจุดหนึ่งประชาชนทนไม่ได้จะลุกฮือขึ้นมาขับไล่ เนื่องจากไม่มีความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ ควรแยกระบบทุนนิยมกับระบบการเมืองออกจากกัน โดยการกำหนดกฎหมายเกี่ยวกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และผู้ประกอบการธุรกิจเอกชน สร้างกลไกให้มีการตรวจสอบการถ่วงดุลอำนาจจริง เช่น ส่งเสริมการทำงานของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบ (ปปช.) สำนักงานตรวจเงินแผ่นดินและองค์กรอิสระอื่น ๆ เพื่อตรวจสอบและรณรงค์ลดปัญหาการคอร์รัปชัน การเล่นพรรคเล่นพวก การใช้อภิสิทธิ์ การใช้อำนาจอย่างไม่เป็นธรรม และเพื่อแก้ปัญหา หรือป้องกันไม่ให้เกิดขึ้นอีกทั้งระบบไม่ใช่เลือกปัญหาเฉพาะส่วน เฉพาะบุคคลอย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

3.1.2 ในด้านการใช้กฎหมาย ควรมีกฎหมายต่อต้านการคอร์รัปชันและการบังคับใช้กฎหมายที่เข้มแข็ง ควรมีการกำหนดบทลงโทษทางกฎหมายที่เด็ดขาด เกี่ยวกับผู้ที่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนกับผลประโยชน์ส่วนรวม ควรออกกฎหมายและแจ้งให้ผู้เข้ามาดำรงตำแหน่งทางการเมืองเข้าใจอย่างชัดเจนทุกประเด็นก่อนว่า สิ่งใดสามารถปฏิบัติได้ สิ่งใดไม่สามารถปฏิบัติได้ ในการขัดกันของผลประโยชน์ในด้านต่าง ๆ และผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองควรได้รับแจ้งการตรวจสอบจากองค์กรอิสระก่อนที่จะเข้ามาดำรงตำแหน่งทางการเมือง

3.1.3 ส่งเสริมการศึกษาและพัฒนาความรู้ให้แก่ประชาชนเรื่องการเมืองในระบบประชาธิปไตย พัฒนาการสื่อสารมวลชน เพื่อจะได้รับรู้ข่าวสารที่เท่าทันกับโลกปัจจุบัน และสามารถวิเคราะห์ตัดสินใจด้วยตนเองได้อย่างถูกต้องเป็นจริง เปลี่ยนค่านิยมแบบเห็นเงินเป็นพระเจ้า และนิยมการบริโภคนิยมที่ฟุ่มเฟือย สร้างจิตสำนึกของคนส่วนใหญ่ให้ยอมรับในศักดิ์ศรีของ

มนุษย์ ความเสมอภาค สิทธิเสรีภาพ ประชาธิปไตย และความเป็นธรรมอย่างแท้จริง ให้สามารถที่จะตรวจสอบชนชั้นนำของประเทศอย่างเป็นจริงเป็นจังและกระทำอย่างต่อเนื่อง

3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.2.1 ควรศึกษาถึงความสัมพันธ์อันใกล้ชิดระหว่างบุคคลในคณะรัฐบาล จะได้เห็นความชัดเจนของกลุ่มบุคคลมากยิ่งขึ้น รวมไปถึงความเป็นเครือญาติระหว่างกันว่ามี ความสัมพันธ์และเชื่อมโยงกันอย่างไร

3.2.2 ประชากรในการวิจัย ควรมีจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น และเป็นผู้ที่สัมผัส หรืออยู่ในเหตุการณ์ของทั้งสองรัฐบาล ซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลครบถ้วน ชัดเจน และสามารถเปรียบเทียบได้อย่างถูกต้องแม่นยำเพิ่มมากขึ้น